

TRE GENERATIONER MJÖLNARE

Erik Persson, Frans Oskar Eriksson och Gustav Eriksson

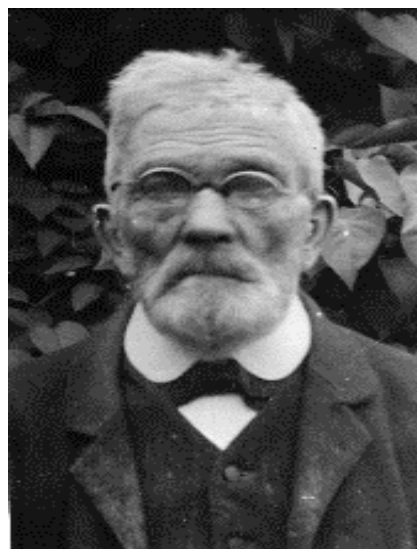
Nedtecknat av
Göran Eriksson
augusti 2009

Säkert finns det dom som tycker att detta var väl inget att skriva om – och kanske har dom rätt. Trots det har jag velat skriva ner lite historia om mjölnarna Erik Persson, Frans Oskar Eriksson och Gustav Eriksson.

Först lite släkthistoria:
Erik Persson var min ff f
Frans Oskar Eriksson var min ff
och Gustav Eriksson var min far

Stockholm i augusti 2009
Göran Eriksson

Erik Persson

Erik Persson

Erik Persson föddes i Lene, Frykerud den 10 maj 1830. Troligen var det på Munkerud på Lenskogen.

År 1846, 16 år gammal, flyttade han till Boda där han bodde ett par år innan han flyttade till Köla och senare till Stavnäs.

Enligt HFL bodde Erik hos brodern Olof i Billingsberg, Stavnäs 1856¹ I Stavnäs träffade han troligen sin blivande hustru Maria Hansdotter.

År 1859 flyttade han till Jössefors, Älgå och den 24 okt 1860 flyttade även hans blivande hustru till Jössefors.

Paret bosatte sig i Berg, Jössefors i Älgå församling utanför Arvika där Erik arrenderade kvarnen. De gifte sig i Berg, Jössefors, Älgå den 24 maj 1863 och fick barnen Anna Kajsa 1863 och Frans Oskar 1866. Frans Oskar är min farfar.

I oktober 1867 köpte Erik kronoskattehemmanet Hungalsvik, Ny socken, för 965 Riksdaler Riksmünt. Säljare var Olof Danielsson, Sätterskog, Kila socken. Affären gick dock inte igenom "*Då någon handling till ådagaläggande af säljarens åtkomst till den ifrågavarande fastigheten ej blifvidt företedd, finner Häradsrätten den tänkta lagfarten för närvarande ej kunna beviljas*"

Dottern Anna Kajsa dog 1867, 4 år gammal, och hustrun Maria den 20 febr 1869, 40 år gammal.

Eriks bröder Olof och Sven var också mjölnare.

För att brodern Olof skulle kunna arrendera kvarnen i Adolfsfors, Köla, gick Erik i borgen för ett lån, den 11 maj 1869.

Reverser var utgivna av:

Gustaf Nilsson, Sulvik 158 RR och 37 öre.

Olof Johansson, Gran?? 51 RR

Enkan Karin Jonadotter, , 35 RR

Olof Johansson, Gran??, 36 RR

alla löpande med 6% ränta.

1 GID 525.41.93400, HFL 1856-60.

Vad detta fick för konsekvenser för hans ekonomi vet jag inte, men vid det senare köpet av Lene kvarn hade det kanske en viss inverkan.

Den 5 okt 1877 gifte sig änkemannen Erik med Inga Maria Jonasdatter från Boda.
De fick dottern Anna Lavinia 1878.

1878 flyttade de till S Klässbol i Stafnäs² och den 23 dec 1880 flyttade de vidare till Lene i Frykerud där de tidigare köpt **Lene och Säldebråtens såg- och kvarnverk** av Lene och Säldebråtens byalag för 510 riksdaler riksmünt.

Köpekontraktet undertecknades redan 13 okt 1871.

Köpehandlingen "transporterades" till hans tilltänkta hustru den 4 okt 1877, dagen före giftemålet.

Den 12 juli 1879 är hon efter ansökan om boskillnad "*berättigad att såsom sin enskilda egendom, hvarmed hon icke vore pliktig deltaga i gäldandet af mannens före äktenskapet åsamkade skulder, undanskifta Lene qvarn och sågverk*"³

Kan Eriks tidigare borgensåtaganden spelat in här?

Lagfarten beviljades dock inte förrän den 26 nov 1901.

Hustrun dog 1913, 74 år gammal, och Erik 1920, 90 år gammal.

De är begravda i en familjegrav på Frykeruds kyrkogård.

(Jfr Frykerud I, sid 340)

2 GID525.14.51300, HFL AI:23,s225

3 Uppgifter om Lenekvarnen från "Utdrag ur lagfartsprotokollt för Kils Härads Tingslag för år 1881" med tillägg.

Frans Oskar Eriksson

Frans föddes i Berg, Älgå socken den 29 sept 1866.

30 okt 1878 flyttade han tillsammans med far och mor till S Klässbol i Stafnäs.

Inflyttad 21/12 1878.⁴

Den 23 dec 1880 flyttade de till Lene, Frykerud.

Frans arbetade först i faderns kvarn i Lene, varefter han yrkesutbildade sig vid Malsjö Kvarn 1886-87.

Under åren 1891 till 1894 förestod han Sillegårds Kvarn i V:a Ämtervik. Han ledde också en ombyggnad av kvarnen under denna tid.

Den 26/1 1894⁵ flyttade han från V:a Ämtervik till Väse där han under åren 1894-1899 innehade Ruds Kvarn. Kvarnen ligger ganska nära Väse kyrka.

Ruds kvarn i Väse

Hos Frans arbetade pigan Stina Cajsa "Kristin" Johansdotter (dotter till farbrodern Johannes och alltså kusin till Frans) och drängen Nils Johan Nilsson från Frykerud. Kristin och Nils Johan återvände till Frykerud 1895 resp 1896.

1895 gifte han sig med Sofia Nilsson från Säljebacka, V:a Ämtervik.

1896 föddes deras son Frans Charles. Sofia dog 1898.

Frans Oskar och sonen flyttade till Karlstad, "Staden 165" enligt folkräkningen 1900.

År 1901 gifte han sig med Amalia, bördig från Backa och Boxerud i Väse.

4 GID 525.14.51300, HFL AI:23,s225

5 GID 544.29.28800, HFL AI:15,s364,

Bröllopskort på Frans Oskar och Amalia

I april 1903 bodde Amalia, Frans Oskar och lille Frans på Drottninggatan 40 i Karlstad. Han var delägare i en diverseaffär (i dödsrunan i NWT står det "spannmålsaffär") i Karlstad 1900-1901, men affären kom på obestånd på grund av en oärlig kompanjon. Han byggde och var delägare i Karlstad Valskvarn 1902-1903. Kvarnen byggdes i gamla ridhuset, som låg där nuvarande (2009) busstation är belägen. På grund av missväxt det året kvarnrörelsen startade importerade man en hel båtlast med råg från Ryssland. Säden var förpackad i balar av gräs eller blad och hade blivit våt under transporten. Hela partiet var skadat av saltvatten och knappast dugligt ens till djurfoder. På detta kom kvarnrörelsen på obestånd. (Uppgifterna ovan om affärsverksamheten är lämnade av sonen Erik Eriksson)

Lars-Göran Forsman hittade, på vinden på Lundegård, två bokföringsböcker från åren 1893-1898 gällande Högvalta Gård. Där finns ett konto med "Myre Bruk" och Bruksägare Bengt Björkman.⁶ I Myre hade det alltså funnits en kvarn och såg tidigare men denna hade brunnit ned. Karttecknet för såg finns markerat på kartan från 1885.

1902 köpte Frans kvarnfallet i Myre och år 1904 byggde han en ny vattendriven kvarn och såg samt bostad med ekonomibyggnader. Vattenkraften kompletterades senare med en ångmaskin. Enligt vissa uppgifter köptes fallet 1925 av bönder uppströms ån för att kunna sänka vattennivån i sjön Aplungen. Därefter drevs anläggningen elektriskt.

6 (Dessa böcker finns nu i bibliotekets arkiv i Fagerås).

1909 är inte bostadshus och uthus färdigbyggda

Myrsågen på 1930-talet

Anledningen till att Frans ville flytta kvarn och såg till Fagerås kan ha varit att få ett kommunikationsmässigt bättre läge. Vägarna till Myrekvarnen var inte de bästa. En tomt inköptes i Fagerås och år 1935, när Frans var 69 år gammal(!), byggde han där kvarn och såg, tillsammans med sönerna Gustav och Erik. Byggmaterialet och maskinutrustningen var till en del från den gamla kvarnen som rivits. Kvarnen och sågen i Fagerås drevs med elkraft, som levererades från Frykfors kraftstation.

År 1936 köpte Frans fastigheten Lundegård (Högvalta 1:4) av slaktaren Fridolf Larsson och fastigheten i Myre såldes år 1937 till Oscar Johansson för 7.700 kr. Se köpekontrakt.

Fagerås Kvarn & Såg

Lundegård, 1967
Obs påminnelseskylden för högertrafik

Frans var medlem av Värmlands Kvarnförening och medlem och vice föreståndare i Frykeruds södra baptistförsamling.

Bild från SF-journalfilm

SF-journalfilmen "I fält med Kronprinsen" spelades in vid en militärövning i Fagerås 1941. Ett avsnitt i filmen är från Fagerås Kvarn där Frans samtalar med Kronprinsen. Detta avsnitt ur journalfilmen finns i mitt släktprogram.

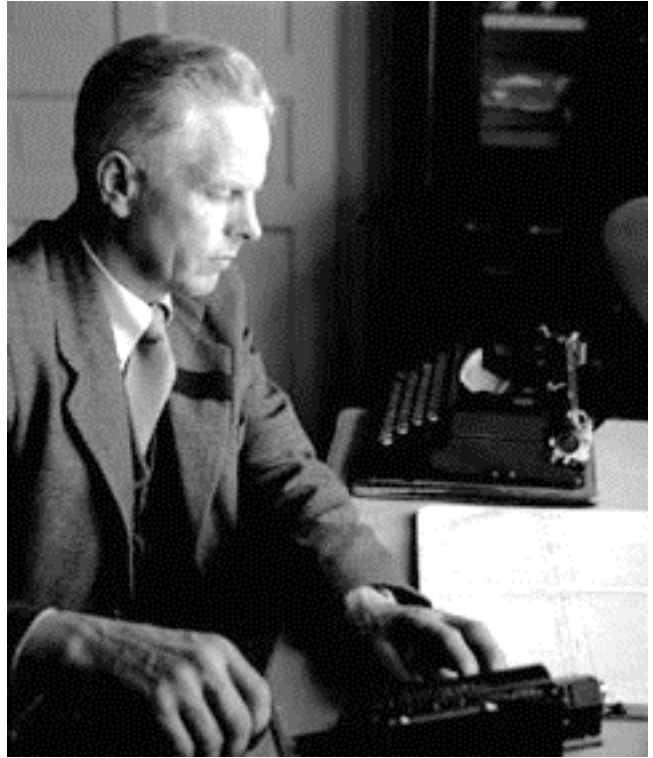
Frans dog 1955, 89 år gammal och hustrun Amalia 1959, 83 år. De är begravda i familjegraven på Frykeruds kyrkogård.

Gustav Eriksson

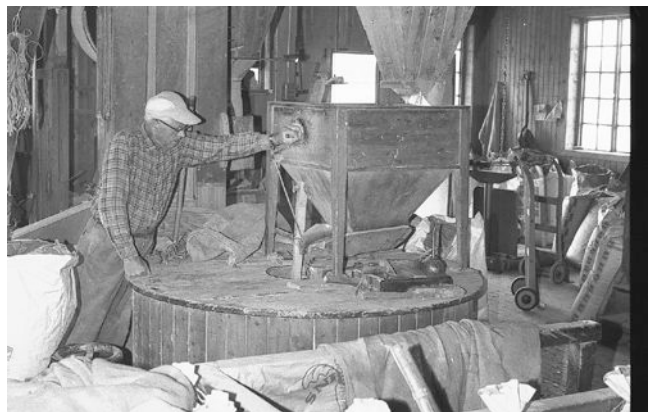
Gustav föddes den 19 februari 1906 i Myre och efter skolgång började han arbeta i kvarnen i Myre omkring 1920.

Han gjorde sin exercis på I 2 i Karlstad 1927.

Tillsammans med far och bror var han med och byggde kvarn och såg i Fagerås 1935.

Gustav på kontoret på Lundegård

Gustav i kvarnen

Han gifte sig 1931 med Hulda Eriksson från Lång i Ås och bosatte sig i Myre.

Familjen flyttade till Fagerås i nov 1934 där de först bodde på "Katrins Café" innan de flyttade till övervåningen på Lundegård.

I sept 1936 fick Gustav barnförlamning och låg på sjukhus i flera veckor.

Under flera år brukades jorden på Lundegård, 7,5 har åker, där man hade kor, häst och höns.

Det var systemen Elsa som skötte om djuren.

1944 övertog Gustav och brodern Erik kvarnrörelsen från Frans Oskar. Frans var alltså 78 år gammal när han överlät kvarnrörelsen till sönerna!

Hulda och Gustav övertog Lundegård omkring 1950. (Köpeskillingen var 18 000 kr)

Kvarnen i Kil inköptes 1959 och drevs parallellt med kvarnen i Fagerås. Kilskvarnen såldes 1964 till Kils Lastbilscentral, som ville ha expansionsmöjligheter för en parkeringsplats. Efter 1964 arrenderades kvarnen fram till att den brann ned den 21 juli 1966. Enligt uppgift hade en "pyroman", som härjat på ett flertal ställen i samhället, sprängt en dynamitladdning på en lastbil nära kvarndörren. En dieseltank intill sprängdes och kvarnväggen övertändes snabbt.

NWT skrev om branden den 22 juli 1966 "Explosionsbrand i Kil".

Under alla år drevs kvarnrörelsen gemensamt av bröderna Gustav och Erik.

Kvarn och såg såldes 1980 till Lars-Åke Lövström för 80 000 kr.

Gustav dog 1987, 14 dagar efter att kvarnen i Fagerås brunnit ner.

Han är begravd i familjegraven på Frykeruds kyrkogård.

Fagerås Kvarn

Om Fagerås Kvarn

(från Frykerud I, sid 338-340, uppgifter lämnade av Gustav och Erik).

"En del av virket i byggnaden och en del av malningsutrustningen kom från Myre Kvarn, en turbinkvarn byggd 1904-1905 och riven 1933-1935.

Före den stod en hjulkvarn vid Myre. Den brann ned.

Fagerås Kvarn, med tillhörande såg, anlades av mjölnaren Frans Oskar Eriksson och hans söner Erik och Gustav. Den var till en början utrustad med 2 stenkvarnar, 2 siktverk för råg och vete samt en torkria för torkning av havre innan man skrädde den eller gjorde gryn. År 1937 byggdes kvarnen ut i samband med att man köpte en tysk utsädesrensmaskin. Tidigare hade bönderna själva harpor på gårdarna.

År 1940 köptes en betningsmaskin och Erik gick på giftkurs för att få behörighet.

År 1960 revs torkrian för att ge plats åt en varmluftpanna till den nybyggda spannmålstorken. Den senare byggdes år 1967 ut till dubbel storlek med elevator och silo. År 1970 inköptes en hammarkvarn och den ena stenkvarnen revs ner.

Vid slutet av 1950-talet hade man som mest att göra vid kvarnen. Det var framför allt rensning och torkning. I bottenvåningen står en svarv till valsarna i valsstolarna. Gustav skötte den och svarvade egna och andra kvarnägares valsar."

Text under en bild av valssvarven:

"Mjölaren Frans Eriksson inrättade vid Myre kvarn en reffelverkstad, i vilken denna reffelmaskin utnyttjades för reffling av valsblock i valskvarnar. Order togs upp från många håll. Verksamheten startade 1922. Maskinen fördes med vid flyttningen 1935 till Fagerås Kvarn och var i bruk till 1945. Den står fortfarande i kvarnen. På väggen syns trissor för olika matning i maskinen, då olika grovlek på refflorna skulle framställas. För närvarande torde valsreffling utföras endast på ett par platser i vårt land. Vasafabriken är ett ställe."

Omkring 1980 gjorde Anders Eriksson från Värmlandsradion en radiointervju med Erik och Gustav. Radioprogrammet finns i mitt släktprogram, liksom mor Huldas minnesanteckningar "Så som ja minns det ..."

Familjegraven på Frykeruds kyrkogård
Erik Persson, Frans O Eriksson, bröderna Gustav och Erik Eriksson